

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.

II. emelet, 18. ajtó,

hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölészólamások
küldendők.Bérmertetlen levelek el nem
fogadjának.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI és KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.Felelős szerkesztő: **Zsengeri Samu.**

Megjelenik hetenként egyszer.

Társszerkesztő: **Grosz Viktor.**

Tartalom: Egy komoly szó a hazai zsidósághoz. Schnekendorff B.-tól. — A zsidóknak ismét keresztény vére van szükségük. — A zsidó-kérdés hazánkban. Brunner József-től. — Barbarismus és humanismus. Orosh. Közl.-ből. — Bibliai fejtegetések. Dr. Steiner Ignác-tól. — Lapszemle — Levelezések. — Különfélék

Egy komoly szó a hazai zsidósághoz.

II.

Az erisalma a tanácskozók közé lett dobva; az ugynevezett „elvi“ kérdés meg lön teremtve, minden következményeivel, jelentőségét mesterségesen növelték, növekedett is rohamos gyorsasággal, míg végre a „Trennung“ szörnyre nőtte ki magát belőle. E rémséges szörny — melyet bizonyos körök még most is imádnak — mindinkább szilárdabb alakot nyert, ércz-karmaival belesimpeszkedett a magyarhoni zsidóságba, borzasztóan összevissza marcangolván a párttusától vérző testét, míg meg nem maradt belőle egyéb a jelenlegi sovány, kuszált, szájalmat gerjesztő torzalakjánál. Nem kellemes feladat egyáltalában a legközelebbi múlt évek eseményeire való visszatekintés, mert sok kellemetlen csalódásra ébredünk és sok illusiót kell bolygatnunk; de a fenálló viszonyok ismerete, az eddig követett iránynak, eljárásnak elfogulatlan bírálata és az ezek alapján való kiábrándulás bármily kellemetlen legyen is, még helyesebb, mintha továbbra is illusióban és csalódásban ringatjuk magunkat. Nézzük tehát az események további fejlesztését! A haladópartiak, a „Sulchan-Aruch“ meghonosítását megtagadták annyiban, a mennyiben leghatározottabban ellenezték, hogy az a congressusi alapszabályokba beiktattassék. Én ezt a következetes, szilárd, megtörhetlen vonakodást magam részéről egyáltalában nem látom indokoltnak és célszerűség szempontjából sem ítélem helyesnek, sőt hibának, céltalan és tévesztett lépésnek tartom, de megvallom, hogy a dolog meritumára nem fektetek semmi súlyt és hogy annak a ténynek, valjon fel van-e véve a „Sulchan-Aruch“ valamely országos vagy helyi alapszabályzatban, vagy nincs, én sem elvi sem gyakorlati fontosságot vagy jelentőséget nem tulajdonítok. Meg is mondom, hogy miért. Mióta a zsidók a Diasporában hitközségekké szervezkedtek, hitfelekezeti társadalmakká alakultak oly célból, hogy egyesült erővel ápolhassák, fentarthassák hitéletük intézményeit, szükségleteit, hiában keresnék egy oly hitközségi alapszabályt, melyben a „Sulchan-Aruch“

feltalálható volna. Soha izraelita hitközség ily rendszabályt nem hozott, ily javaslatot nem tett sem saját kebelében, sem azon kívül. Europa összes zsidó hitközségeiben az efféle vagy hasonló intézkedésnek nyoma sincs; a congressus előtti években soha, sehol, senkinek nem jutott eszébe a hazai zsidóságnak azt tanácsolni vagy panasolni, hogy iktassa be a „Sulchan-Aruch“-ot alapszabályaiba, vagy mint őseink idejében mondták volna: „Tekanoth'áiba.“ És még is ki merné állítani, hogy Europa összes zsidó hitközségei a magyarországiakkal egyetemben nem állottak, vagy jelenleg nem állanak hittörvény-alapon? Az ily merész, indokolatlan állítás ellen, a zsidóság hajdani coriphäusainak nagy szelleme egész határozottsággal tiltakoznék. A dolog természeténél fogva, fel nem foghatom, mily tekintetben lehet az a körülmény lényeges befolyással a mi hitvallási közéletünkre vagy vallási intézményeinkre, ha a „Sulchan-Aruch“ be van iktatva alapszabályainkban vagy nincs. A hitközségi rabbi például valláskérdésekben így is, úgy is másképp csak nem határozhat, mint a „Sulchan-Aruch“ döntvényei szerint: ehez magát szorosan alkalmazni hivatása is, kötelessége is, mely elől ki nem térhet semmi esetben. Én azt hiszem, hogy ha a „Sulchan-Aruch“ a rabbi fejében meghonosította magát kellőképpen, bátran nélkülözhetjük ezt a statutumokban; viszont pedig, ha az előbbi eset nem áll, az uóbbinak sincs semmi értelme. A „Sakter“ ismét csakis a „Sulchan-Aruch“ tételei szerint vághatja le a marhát és vizsgálhatja meg tüdejét, tekintet nélkül arra, bele van-e igtatva a „Sulchan-Aruch“ az alapszabályokba vagy nincs? Ez minden fontosabb alaphittörvény tekintetben így van, mert ebben egyesegyedül a „Sulchan-Aruch“ szabványai határoznak. Nézetem szerint, megfordítva áll a dolog. Azok, kik a „Sulchan-Aruch“-ot csak úgy vélik biztosítottnak, ha az alapszabályok azt tekintélyökkel oltalmazzák, nem is sejtik, hogy ez által a „Sulchan-Aruch“ tekintélyét mily nagy mérvben csonkitják, fontosságát gyöngítik, döntvény erejét csorbitják és jelentőségét egy közönséges, alapjában megváltoztatható tételre degradálják.

Hogy különben a többször érintett intézkedés — mint mondám — a vallásbeli gyakorlati életre befolyással nincsen, bizonyítják legjobban magok azok a hitközségek, melyek a „Sulchan-Aruch“ chal ellátott statutumok alapján szervezkedtek és ezt a boldogságot már

tizenöt év óta rövidtlenül élvezik. Ugyan mit lendített ez a körülmény önmagán hitvallási életünkön? Talán jobbak lettek-e ez által intézetei? Tudósabbak, jámborabbak, vallásosabbak férfiai? Avagy áhítatosabbak lettek azóta asszonyai, jobb- és szelidebb érzelműek leányai? Nézzük meg. Térjünk be először is az iskolába. Ott találjuk a szegény tanítót döcögős iskola székén ülve, hányja-veti magát és izzad borzasztóan. Csakugy gördülnek le egymásután a verejtékcseppek gondbarázdálta, megviselt arcán. Biblia óra van épen. „Ezek a gyerkőczék“ — így panaszkodik a szegény keservesen — „épen a bibliát tanulják leghanyagabban, hasztalan minden erőfeszitésem, fáradozásom; a bibliai tartalmat, fordítást, magyarázatot, nyelvi megjegyzéseket sehogy sem tartják meg fejökben; míg végig tanulom velök az Exodust, az alatt tökéletesen elfelejtik a Genesiset és megfordítva“*) (tout comme chez nous! —) „ily körülmények közt — folytatja a tanító — természetes, hogy befejezik a tanéveket, anélkül, hogy a biblia öt könyvét elvégezték volna.“ „Taníttatik-e az intézetben „Rasi“ vagy „Gemara“ és ha nem, van-e némileg gondoskodva ezekről?“ „Nem, kérem“ — felel a tanító — „nem taníttatik és nincs erről gondoskodva; de gondoskodnak igen is a szülők arról, hogy fiaik mielőbb bejuthassanak a gymnasiumba, vagy a reáliskolába, anélkül, hogy erre legtöbb esetben tehetségök volna.“ Jól megjegyezve, hogy a szülők „Sulchan-Aruch“-féle emberek és gyermekei „Sulchan-Aruch“féle gyermekek!**) — Menjünk most a zsinagógába. Épen Tora-felolvasás van. Sajátságos zümmögés éri fülönket. Ott fenn, a padok első sorában, a hitközség előkelő tagjai foglaltak helyet, barátságosan suttognak egymással, itt-ott hátat fordítanak egymásnak. de mind ez csendességben megy végbe, mögöttük két hittörvénytudós már egy kissé hangosabban taglalja, vagdalja a rabbi „psetlijét“ vagy valamely „poszuk rasi“ fölött tartanak előadást egymásnak. Ott a zsinagóga közepén már zajosan foly a társalgás; az egyik a „ros-hakahal“-t szidja, mert nem juttatott neki elég hust szombatra, a második megint a „Gabai“-t szidja, mert nem méltatta a „Seviire.“

Ott lent az „Orchimok“ czivakodnak, a „Balboth“-okért versenyeznek egymással. A karzaton az asszony-ságok fecsegnek. Ez a zsinagógai csendélet. És mégis „Sulchan-Aruch“-féle zsinagógában vagyunk!

Mindhogy e napot megfigyelésekre szántuk, lévén este elég időnk, nem állhatunk ellent, hogy egy-két tisztességes családot szombat délutáni napon meg ne látogassunk. A jó és előzékeny fogadtatás iránt biztosak lehetünk. Mindjárt be is kopogtatunk. Benn vagyunk. Ime a jó véletlen épen a „Ros-hakahal“ házába vezetett. Belépésünk első pillanatában oly benyomást nyerünk, mintha valamely zártkörű női olvasó egyeslet egyik kis szalonjába léptünk volna. A tiszteletreméltó háziasszonyt olvasmányban találjuk elmélyedve. Ugyan mit olvas a „Sulchan-Aruch“-féle érdemes matrona a szombat dé-

lutáni napon oly buzgón, hogy alig vette észre belép-tünket? A „Menorath-hamaor“-ban olvas? A „Jüdisch-deitsch chumesch“-t olvassa? Dehogy! dehogy! A vas-koskötetű „Illustrirte Zeitung“ novelláival gyönyörköd-teti magát az asszonyság. Nem távol tőle, közvetlen közelében a „hagyományosan“ nevelt, de azért „mű-velt“ házikisasszony piheni ki kényelmes karosszéken a bőséges ebéd nehéz fáradozásait. Mivel tölti idejét a drága kisasszony? Ő is olvas; de mit? Kétségkívül a „Bibelschatz“-ot, vagy a „Religiöse Betrachtungen für jüd, Jungfrauen“ című könyvet, vagy talán már a „mincha“-imát rebegi szép áhítatosan. Ő nem! Sokkal jobb izlése van a „hagyományosan“ nevelt — mint apja beszédközben mondja — kisasszonynak, minthogy ilyféle kicsinyes dolgokkal foglalkoznék; az érdekesítő „drei Musketiere“ című regény mulattatja a szellem-dus, de azért „Sulchan-Aruch“-féle kisasszonyt. Ime ez a „Sulchan-Aruch“-féle idyllikus házi csendélet! — Ne higye senki, hogy csak afféle phantasia látványokat idéztem az olvasó elé; korántsem azok! Hü életképek ezek, melyeket a főváros és országunk nagyobb váro-saiban lakó „Sulchan-Aruch“-féle családokban igen gyakran lehet látni. Felhozkattam volna még egyéb gyönyörű szép mozzanatokat a „frommgläubig“ családi életből, hogy például azt is találjuk ott, miszerint a házi-apa: „ehrlicher Jied“; asszonya: „eine gebildete Frau“; leánya: „ein aufgeklärtes Fräulein“; fia: „ein moder-ner Junge“; de nem teszem, mert főleg azt szándéko-zom bebizonyítani: hogy az a körülmény: van-e vala-mely hitközségben a „Sulchan-Aruch“ a statutumokban fölvéve vagy nincs, semmi tekintetben nem határoz. De most ez így van — és hogy így van, azt bebizonyítottuk — annál kevésbé tudom méltatni ez indokokat, melyek a congressuson jelen volt tekintélyes, értelmes és mű-velt férfiakat arra birták, hogy következetes, tartós, törhetlen és konok elszántsággal szegültek ellen annak a sokoldalról — az 56-os mérsékelt, conservativ párt is e javaslat mellett harczolt — hangoztatott határozati javaslatnak, hogy vétessék fel a „Sulchan-Aruch“ az országos statutumok közé. Ha a haladópartiak e köve-telésnek engedtek volna, csaknem biztosnak mondhat-juk, hogy lecsillapultak volna a felhevült és felingerelt kedélyek; ez a concessio lecsendesítette volna a közvi-hart, megnyugtatta volna a felháborgott és felizgatott szellemeket és kiragadta volna a legveszélyesebb fey-vert az izgatók kezeiből. Mit vesztett volna a hazai zsi-dóság az által, ha megengedték volna az ártatlan „Sul-chan-Aruch“-nak, hogy kedveskedjenek vele az orszá-gos alapszabályok barátságos együttlétben? A tapasztalat ime bőségesen megadja a feleletet. Lehet és ez valószínű, hogy az urak azt gondolák, miszerint a con-cessio e tekintetben némileg talán megakadályozná a zsidóságot culturélete további fejlesztésében, vagy hogy hátra tolná a műveltség szekerét, melyet oly nagy nehezen előre tudtak mozdítani. Ez az óvatosság és a cultura miatti félelem tiszteletre méltó ugyan, de az efelőli nézet téves. Téves annyival is inkább, mint-hogy hittörvényeink a műveltséget és a tudományt egyáltalában nem perhorres-cálják. A legszigorubb vallásérzületű zsidó is leg-

*) Tudjuk mi ugyan hol és miben rejlik itt a baj; de erről más alkalommal.

**) Azokról a hitközségekről, melyekben rendszeresített oktatás még nem létezik, hanem a Malamed“-ok, működnek, nem szólunk; a „Jesibá“-ról talán máskor.

bensőbb viszonyban állhat a tudománnyal, anélkül, hogy az egyik a másiknak útját állaná. A tudomány és a „Sulchan-Aruch“ nem zárják ki egymást. A ki az ellenkezőt állítja, az vagy az egyikhez vagy a másikhoz nem ért. Azonkívül, tudniok kellett az uraknak, hogy ha még oly hatalmas akadályok állottak is utjokban, azokat idővel, ha nem is egyszerre, ha nem is könnyű szerrel még is el lehet mozdítani. A cultura fejlődésének utja olyan, mint a folyamoknak utja. Előre megy a folyam, de nem egyenes irányban, a völgyet megüli; a hegyet kikerüli, néha mintha, visszafelé hömpölygetné hullámaikat, de azért mégis előre halad, visszatartatlanul és soha oda, a honnan kiindult, vissza nem tér. Sapienti sat!

És ezzel egyelőre lefogom tenni tollamat, nyugodtan bevárva, vajjon sikerült-e gyenge, de őszinte s nyílt szavaimnak, melyek igazságszeretetem tiszta forrásából eredtek, hitsorsosaim legjobbait, a rendkívüli lethargiából, melybe elsüllyedve látszanak, felkelteni és erőteljes tette, hatásos tevékenységre serkenteni, buzdítani. Itt az alkalom, hogy nyilatkozzanak bátran, férfiasan, elfogulatlanul párt- és nézetkülönbségre való tekintet nélkül, hanem egyesegyedül saját legbensőbb meggyőződésök által vezéreltetve. Mondják ki nyíltan minden tartózkodás nélkül, vajjon nem jutottak-e már arra a meggyőződésre, hogy az eddigi módon folytatott szenvedélyes küzdelmek, surlódások, kölcsönös gyanúsítások, meghasonlások a magyar zsidóság közös érdekeire nézve nagy mérvben károsak és hogy nem volna tehát mindnyájunk érdekében, hogy véget vessünk valahára e hasztalan és meddő testvérharcznak, mely legjobb erőnket megemészti, tettvágyunkat bénítja és tehetségünket sorvasztja. Fontolják meg komolyan az illető döntő és befolyásos körök, minő veszedelmes következményeket vonhat maga után a folytonosan szított ellenségeskedés, ha hitsorsosainkkal azt csukugyan megszoktatjuk és velők megkedveltetjük. Hát csakugyan oly nagyon örvendünk a nyugalomnak, a boldogságnak, a jólétnek és a biztonságnak, hogy könnyelműen kockázhatunk közös érdekeinkkel, hogy megbocsáthatatlan gondatlansággal összetéphetjük ősrégi dics- és fényteltjes lobogónkat, melyen a „testvériesség“, „egyetértés“ magasztos jellegi ragyogtak hosszú sötét századokon keresztül és annak foszlányaiból derekaljat készítünk külellenségeink számára? Gondolják meg az illető körök minden egyes táborban, tanácskozzanak komolyan lelkiismeretökökkel és azután cselekedjenek! Erős meggyőződésem, hogy férfias, nyílt és befolyástalan fellépéssel, elszánt akarattal, őszinte törekvéssel, erős kötelességérzettel és barátságos, jóakaró hajlammal visszaterelhetjük még a hazai zsidóság zordonan felháborodott nyugalmát, régi, csendes ösvényébe. Jól tudjuk, hogy vannak hazánkban hitközségek, melyeknek tagjai chassidäusok, fanatikusok, ezeknek bizony váltig szólhatunk ily kicsinyes dolgokról, a minők: közérdekeink, közérzeteink, közintézetek; ezek mitsem értenek ily hőbortos dolgokról, vagy érteni nem akarják. A míg a „melave de malke“-jök nincs veszélyeztetve, Izraelnek sincs semmi baja és ha lenne is, a „rebbe“ egyet fütytyent és — a titkos szellemek „zemirosz“-t énekelnek. Hát csak énekeljenek a jámborok, mi nem háborgatjuk őket kedvtelésökben. Bizony ezekkel „Mose rabbenu“ sem boldogulhatna.

Ezek nem is jöhetnek komolyan tekintetbe és nem is reflectálunk rájuk; de igen is szólunk azokról a hitközségekről, melyeknek kebelében értelmes és józan, fenkölt és művelt férfiak vannak, férfiak, kik önállóan gondolkozhatnak, kik független állásuknál és társadalmi kiváló helyzetüknél fogva a szabad vélemény és meggyőződés kinyilatkoztatásától nem rettennek vissza és kik elég őszinték és jóakaratuak a jelenlegi bonyolult helyzet tisztázására töre-

kedni. Erősen hiszem azt is, hogy sokaknak lelkök mélyéből beszéltem; kivált nagyon tisztelt collegáim között sokan lehetnek mind a két vagy három táborban, kiknek érzelmeit hiven tolmácsoltam, óhajtásaiknak hű kifejezést adtam. Hisz mindnyájan tudjuk — az orthodox községben működő rabbik sincsenek kizárva — mily súlyosan nehezültek épen reánk az események fejlődései. A jelenlegi viszonyok egyszerűen elviselhetetlenné váltak. Ez elvitázhatlan tény. Az egyik rabbi „Posche“-nak kikiáltatik; a másik kiméletlenül számkivettetik; a harmadikra egy egész rakás „Iszur“ szóratik, hogy csak úgy nyög a szegény alatta; a negyedik fölött a Damokles kardját tartják minduntalan, ha nem írja alá az „Iszurt“ vagy a „körösvényt“ jó szántából, rátörnek irgalom nélkül, meghunyászkodik a szegény és aláírja; a gyöngéket a vontató szalagon, a hatalmasakat a „Gaon“ czimszalagján vezetik, hurczolják, czipelik tüskön-bokron át. Így megy ez a végtelenig. Ma az egyre, holnap a másokra kerül a sor. És így van ez a hitközségekkel is; az egyik a másikat elátkoztatja, számkivetteti, meg „iszuroz“-tatja marhahusát, de embereit egymásnak kölcsönösen felfalja; meg „iszuroz“-tatja a másiknak templomát, de Istenét egymásnak imádja. Az ilyen állapotok továbbra nem tűrhetők, mert ezek nagyban elmérgesítik közéletünket, közerkölcsünket. Az egyik vagy másik irányban véget kell vetni ezeknek a tulkapásoknak, melyek veszélyeztetik tekintélyünket, jó hírnevünket. Tehát ébredjünk föl és cselekedjünk!

És ime berekesztem fejtegetésemet. Méltóztassanak elmélkedni a megpendített eszmék és tények fölött. Ha szavaim hatásosak lesznek, szívesen vállalkozom a megkezdett út további egyengetésére is. ha hatálytalanok maradnának és agyonhallgatatnának, sajnálkozással bár, de a dolog kényszerűségénél fogva, tudomásul veszem a magyar zsidóság — siri hallgatagságát. Bár adná a Mindenható, hogy a hazai zsidóság testületi kertjében még egykor illatoznék a testvériesség és egyetértés zamatos virága örökké, elhervadhatatlanul! Addig is Isten velünk!

Schnekendorff B.

rájezsi rabbi.

A zsidóknak ismét keresztény vérré van szükségök.

Ki hitte volna, hogy a XIX. században, melyet a fölvilágosodás korának csufolnak, a keresztényvéráldozatról szóló rémséges mese ismét hitelre találjon? S hogy csakugyan talált, bizonyítja Ónody Géza orsz. képviselő vádja, melyet a napokban a magyar képviselőházban a zsidók ellen emelt. Nevezett képviselő ugyanis azt állítja, hogy az orth. zsidók vallási szertartásai azt rendelkezik, hogy az engesztelő ünnepen ártatlan keresztény leány vérével vegyék. Állítását azzal igazolja, hogy Tisza Eszláron nem rég egy 14 éves keresztény leány tűnt el, kit utoljára a zsinagóga előtt láttak s a kit a sakter a templomba hivott, ott kezét hátra kötötte és száját betömte. Tovább, hogy mi történt vele, nem tudatik.

Meglehet, hogy itt valami erőszak büntetteje forog fenn, mert mint látszik a dolog már az illetékes törvényszék kezében van, hol bizonyára kiderítendik, mi igaz és mi költés az esetben.

Mi azonban egy perczig sem kétkedünk benne, hogy a dolog, a mint most előadatik, roszakaratu koholmány; de mind a mellett nagy fontosságot tulajdonítunk neki, mert azon következtetést vonjuk le belőle, hogy az antisemiták a legaljasabb rágalomaktól sem riadnak vissza, ha céljaikra alkalmasaknak találják.

S mert a dolog így áll, szükségesnek tartjuk hitfeleinkhez egy komoly szót intézni.

Tizennégy éve immár, hogy a hazai zsidóság meghasonlott, pártokra szakadt és azóta e pártok folyton egymás becsületében gázolnak, egymás vesztére törekednek. Hogy mit értek el ezzel, mutatja a szóban levő vád. Soha

sem merészkedett volna magyar ember ilyent állítani magyar zsidóról, ha a neolog párt nem vádolná az orthodoxokat abscurvantiszmussal, ezek pedig viszont amaz hitetlenséggel. S ezt nem négy szem közt vagy saját körökben tették és teszik, hanem nyíltan a sajtóban; sőt egy időben az országgyűlési képviselőket is így instruálták. a kik az instructiót természetesen való igaznak tartották és aszerint alkottak maguknak nézetet a magyar zsidóságról s valószínűleg a nézetet a nép között terjesztették is. A népnek pedig egyéb sem kell mint az, hogy zsidó gyűlöletének kifejezésére emeltyűt szolgáltatassanak kezébe. Pedig erre nézve nagyon is hathatós emeltyű, ha valakit annyira abscurusnak mondunk, hogy vakbuzgóságában még testvérét is képes tönkre tenni, míg viszont a másikat annyira hitetlennek, istentagadónak mondunk, hogy semmi büntől vissza nem riad.

A hazai zsidóság tehát maga az oka, ha mai napság ily váddal merik illetni. Ideje volna tehát, hogy jobbaink kijózanodnának, mielőtt a késő megbánás bekövetkezik; mert ha még sokáig tart kebelünkben az oknélküli ellenségeskedés és hiábavaló harcz, ha még sokáig tart a gyalázatos vádaskodás és az egymás becsületében való gázolás, biztosak lehetünk benne, hogy egy harmadik fog fölöttünk győzedelmeskedni.

A szóban levő esetre vonatkozólag a következő levelet közöljük a Függetlenség után;

„Folyó év márczius 31-én Szabolcs megye Tisza-Eszlár községében éjjeli órákban az ottani orth. izraeliták, állítólag új sachter választás végett gyűltek össze zsinagógájukban. Szemtanuk állítása szerint a gyűlésben galicziai sachterek is voltak jelen, kiket a nép még másnap délig is látott a községben. Idegen voltukat lengyel-zsidó viseletükről ismerte fel.

A gyűlés utáni napon, április 1-én fényes nappal déli 12 óra tájban egy eszlári özvegy asszony leánykája a 14 éves Solymosi Eszter nevezett községhez tartozó Ujfalu egyik boltjából, hol néhány krnyi bevásárlást tett, hazafelé menvén a zsinagóga előtt kellett elhaladnia, itt azonban nyomtalanul, a vásárlott csomaggal együtt eltűnt; legalább a szemtanuk szerint itt a leánykának nyoma veszett. Az így eltűnt leányka maig sem került elő. A kétségbeesett anya szivszaggató panaszok s a zsidók ellen felmerült gyanu kínos lelki hányattatásai között elveszett gyermeke keresésére indult: Majd azután, hogy leányát se élve, se halva fel nem találta, az illető alsódadai szolgabírósnál, később a nyiregyházi törvényszéknél, azon föltevés folytán tett följelentés, hogy leányát az orthodox zsidók sötét fanatismuson alapuló mistikus vallási czélok végett áldozatul ejtették s vérért azóta talán ki is ontották. Mindkét bíróságnál örültnék tartották az asszonyt, s panaszával egyszerűen elutasítottak.

A nép ajkán azonban folyton él a gyanu, hogy a „zsidók vették vérért a leánynak“ és azon körülmény következtében, hogy az elveszett leányka mai napig sem került elő, pár hét múlva az ottani hatóság végre jónak látta a dolgot figyelemre méltatni s megindította a nyomozás, úgy, hogy ma az eset a nyiregyházi törvényszék előtt vizsgálat tárgyát képezi.

A vizsgálatról az a hir, hogy több tanu s az eszlári sachter 6 éves fia oly körülmények felől tettek vallomást, mikből egy vérlázító büntény elkövetését lehet gyanítani. E szerint több tanu igazolja, hogy az eltűnés időpontjában a zsinagógából tompán elhaló segélykiáltások hangzottak. A sachter 6 éves fia pedig gyermeki ártatlansággal beszélt el, hogy az ő apja a zsinagógában a „kis Solymosi Esztert, hogy kötözte meg, s hogy tömte be száját az idegen bácsik segítségével“, kik a kis Esztert magokkal vitték. Ezen állítást közhir szerint a törvényszéknél is megerősíté.

A tiszta-eszláriak gyanujokat még azzal is erősítve lát-

ták, hogy szerintök az izraeliták magatartása és viselete ezen ügyben felette gyanus volt.

E távirat szerint a sachtert és négy zsidót a vizsgálat folyamán fölmerült gyanu alapján már elfogták volna.

A fentebbiek kapcsán még a f. hó 24-én az országgházban felmerült e tárgybeli vitáról kell említést tennünk. Nem azért, mintha valami nagy fontosságot tulajdonítanánk Istóczy et consortes a zsidókat általánosságban illető gonosz és alávaló gyanusításainak, hanem inkább bebizonyítandó, miképen gondolkozik a magyar nemzet színe-java az oly gyalázatos módon rólunk költött botrányos koholmány dolgában, igtatjuk ide a magyar Haman és társainak agyafurt elméjében szülemlett, bornirtságról tanuskodó vádjára vonatkozó, a kormányhoz intézett interpellatióját, Tisza Kálmán erre való válaszát és Irányi Dánielnek ugyan e tárgyra vonatkozó interpellatióját:

Istóczy Győző: Interpellatio a bel- és igazságügyi t. miniszter urakhoz. A Tisza-Eszlaron, a zsinagógában, közvetlenül a f. évi zsidó husvéti ünnepek előtt, Schwarcz Salamon zsidó sakter által meggyilkolt Solymosi Eszter keresztény leány meggyilkoltatásának ügyére vonatkozólag Ónody Géza t. képviselőtársam által a f. hó 23-iki ülésben elmondottak kapcsában kérdelem a t. miniszter uraktól:

1. Van-e tudomása a bel- s illetőleg az igazságügyi miniszter uraknak arról, hogy Szabolcsmegye felső-dadai járásának szolgabírája, a kihez a meggyilkolt keresztény leánynak, Solymosi Eszternek anyja az esetet feljelentette, a helyett, hogy kötelességszerűleg az esetet nyomban elővizsgálat tárgyává tette volna, az anyát panaszával a nyiregyházi kir. törvényszékhez utasította; a törvényszék meg az anyát viszont a szolgabíróhoz utasította s így szolgabíró és törvényszék teljesen indokolatlan illetékességi kérdést csinálva a dologból, e miatt a vizsgálat csak hetek múlva indított meg?

2. Szándékoznak-e a t. miniszter urak ezen feltűnő kötelességmulasztásért az említett szolgabírót s a törvényszék illető tagjait feleletre vonni.

3. Az ügynek a fenforgó viszonyok közötti kiszámíthatlan horderejénél fogva, szándékoznak-e ezen ügyet élénk figyelemmel kísérve, örködni a fölött, hogy a mozgásba hozandó nagy zsidó pénzeszközök daczára, a bűnös zsidó vagy a bűnös zsidók méltó büntetésüket elvegyék?

Tisza Kálmán miniszterelnök és belügyminiszter: Kötelességemnek tartom, az interpellációra, ha a t. ház megengedi, igen röviden azonnal felelni. (Halljuk!)

Tekintettel az épen előrehaladott időre is, a t. képviselő ur indokolására csak egy pár oly megjegyzést teszek, a melyeket elhallgatnom úgy hiszem nem lehet. (Halljuk!) Első megjegyzésem az, hogy e hazában levő egy fajról vagy felekezetről azt mondani, hogy aljas, teljes megvetést érdemel, helytelen. (Élénk helyeslés.) Megjegyzem azt, hogy ily dolgokban, midőn a képviselő ur maga is bevallja, hogy az iránt nincs tudomása, a mit ő az idézetei által, mint lehetőt állított oda, sőt midőn maga is azt mondja, hogy az ügy még törvényszék előtti tárgyalás alatt van, akkor oly módon nyilatkozni, hogy a kedélyekben bizonyos rejtélyes szerinte túllekezeteli elvből eredő bűn iránti hit terjesztése utján oly izgalom álljon elő, melynek kimenetele azután a képviselő ur kezében nincsen; ez ismét helytelen és ez ellen tiltakozni legalább a magam részéről kötelességemnek tartom. (Helyeslés.) A mi magát a kérdést illeti, és ez megjegyzendő, nekem a dologról eddig tudomásom nem volt — mindenestre különös, hogy ha ilyen eset fordult elő, midőn ugy a közigazgatási mint a birói téren meg van a fokozatos felelbbvitel, (Ugy van!) annak felhasználása nélkül előbb hírlapi czikk, majd polemia tárgyává tétetik az ügy. (Helyeslés. Közbeszólás a szélső baloldalon. Halljuk!) Biztosíthatom a képviselő urat, és a képviselőházat, hogy ugy az igazságügyminiszter ur részéről, mint az én részemről, mindenikünk részéről saját hatáskörében meg fognak tétetni a szükséges intézkedések, hogy az ügynek miben-

léte kiderítették, s ha hibáztak a közigazgatási vagy bírói közegek, törvényszerű büntetésben részesüljenek. De ez még nincsen konstatálva, mert a képviselő ur állítása még nem bizonyíték arra, hogy bűnösök és hibáztak. (Ugy van!) Gondja lesz továbbá mindenünknek, a mennyire ez a kor mányzat hatáskörébe tartozik, arra is, hogy a bíróságok által azok, a kik bűnösök, a törvény teljes szigorával sújtassanak. (Helyeslés.) De kénytelen vagyok kinyilatkoztatni azt, hogy mint belügyminiszter kötelességemnek fogom ismerni azt is, hogy ha ne tán szerintem — nem akarok más szót mondani — nem szükséges óvatossággal e házban kiejtett szavak odakünn veszélyek forrásaivá válnának, azon veszélyek megakadályoztassanak és azoknak részesei hasonlóan a törvény teljes szigorával sújtassanak. (Élénk helyeslés.) Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (Helyeslés.)

Irányi Dániel. Interpelláció a belügyminiszter urhoz.

Tekintve, hogy a legközelebb mult napokban közbejött némely tény, illetőleg elterjedt hir, izraelita polgártársainkban aggodalmat képes költeni;

ámbar szeretem hinni, hogy ez aggodalom, a nép törvénytisztelete és emberséges gondolkozásánál fogva alaptalannak fog bizonyulni;

mindamelllett nem tartom feleslegesnek kérdezni a t. belügyminiszter urtól;

nem tartja-e tanácsosnak, hogy említett polgártársainkat, a személy- és vagyonsbiztonságnak s általában a törvényes rendnek bármi körülmények között leendő fentartása iránt különösen is biztosítsa s őket, a mennyire lehet megnyugtassa?

A zsidó-kérdés hazánkban.

Nevetséges dolog — fogják sokan mondani — Magyarországon megjelenő lapban ily czimű czikket közzé tenni!

Jeles közbeszólás! És habár én is ismerem „barbar” nemzetemet annyira, hogy elismerem az észrevétel jogsultságát, mégis — tekintve a kül-áramlatokat, — legkevésbé sem korszerűtlen e tárgygyal foglalkozni.

Midőn tollhoz nyultam, épen nem gondoltam Istóczyra és társaira, mert tudom, hogy mindenütt találkoznak csudálatra és szánakozó mosolyra készítő kivételek. Sokkal jobban ismerem nemzetemet, hogysen feltennem róla, miszerint ily kisszerű és a régmult sötét századokba illő lár-mázókkal nevetséges törekvésekben egyetértene. Azonban figyelembe véve a körünkben történő dolgokat, szükségességnek találok a felszólítást e téren, remélve, hogy gyenge szavam a külföldtől barbárnak keresztelt hazám szabadgondolkozásu polgárainál visszhangra találand.

Évek előtt, midőn a magát dicsekvően „culturnépnek” nevező porosz nemzetet megismertem, így nyilatkoztam felőle: Nem az intelligentia, hanem az arrogancia és intolerancia esküdt hive. Ne iparkodjunk a poroszokat majmolni! Egy oly nemzet, mely cultura tekintetében minden más nemzet felett állónak képzeli magát és gögös ábrándjaiban a többiekre mint barbárokra tekint alá, — sohasem méltó utánzásra! Hanem nézzük nemzetünk multjának évkönyveit, melyek vihartépte lapjai közül mintegy ezüstfonal csillog ki a méltányosság, nemeslelkűség és humanitas érzete! Megtörtünk közöttünk sok oly népfajt, dédelgettük őket, melyek hála fejében minden alkalmat megragadtak, hogy ellenünk törhessenek! És most meghazudtoljuk-e egész multunkat azzal, hogy néhány exaltált ember pályáján indulva, kövessük antisemita érzelmeinkben és törekvéseinkben a valóban barbar oroszokat és az intelligens (?) poroszokat? Megtagadnám hazámat és nemzetemet, ha a XIX. században az emberi jogokat lábbal taposó ily bőszült áramlathoz csatlakoznám.

Hogy mily nagy változás történt az izraeliták sorai-ban az egyenjósítás óta, azt minden elfogulatlanul gon-

dolkodó láthatja. Hogy még most is némi bizalmatlansággal tekintenek ránk, azt ne rójuk fel nekik oly súlyosító körülményül; — századok balvéleményeinek kiirtására, századok megvettetéseinek és szenvedéseinek felejtésére idő kell. Még beletelik néhány évtized, míg a zsidók ősi hagyományaikkal szakítva, végleg a nemzettest tagjaivá válnak.

Még csak két körülményt akarok felhozni zsidó honfitársaim mellett s azután az érem másik oldalát mutatom.

Sokan a műveletlen vagy félig művelett osztályból (s ezek a legmacsabbak!) azt hozzák fel, hogy a zsidóság csak haszonból, nyereségből és csalásból él. Ugyan, hát ki élt meg eddig a kárból? Vagy ki az jelenleg az anyagiság ezen korában, a ki nem törekszik nyereségre? midőn mindenki csak a könnyű életet hajhássza, mindenki csak azon van, hogy minél kevesebb fáradsággal élhessen?! Főczél-nak tekintjük a gondtalan, bonvivent életet, rosszalják a polgári iskolát, azt tartva, hogy aki valamit tanult, valami-be bele ütötte az orrát, annak a dolog, a munka már le-lacsonyító! „Nem azért tanítottam fiamat, hogy boltosinas vagy épenséggel mesterember legyen.” Ez a buta jelszó! Jaj pedig, ha mindnyájan „urak” akarunk lenni, akkor még a jelen államrendszer sem bír számunkra elegendő hivatalt teremteni! És a csudák ideje lejárt, — nem hull már az ég-ből manna. . . .

A zsidó, ha tanul, nem szégyenel kereskedővé lenni. Csal a zsidó! Kedves hazámfia édes jó magyarom! tanulj meg jobban a számvetést, majd nem csal meg a zsidó! De hát én Istenem! mikor az a jelszó — különösen a vidéken — „minek az iskola? minek járjon iskolába a fiam, én se jártam? Minek neki olvasni tudni, hisz nem lesz belőle pap?! Én sem tudok olvasni még is csak megélek!”

Szegény magyar! mikor a zsidót vádolod, a magad fejére szórod a port, mint a megvadult bika. — Tanulj! majd nem szed rá a zsidó!

Fájdalom, még ma is vannak olyanok, kik a zsidót csak azért gyűlölik, mert zsidó. Szerencsétlenek, kiket sem a kor szelleme, sem Jézus szent tanítása fel nem világosított! kik még most is vakságban vagytok s a kathekizmus egyszerű, de feltétlenül igaz tételeit most sem értitek vagy nem akarjátok érteni! Mindkét esetben egyformán hibásak: mert vagy mérték nélkül együgyűek, vagy pedig rozsllelkűek vagytok!

Oroszországban a zsidóüldözés mindinkább nagyobb mérveket ölt. — Nem csuda! A zsarnok orosz kormányának érdekében áll, hogy a nép figyelmét egy kis „hecz”-czel lekösse s így a forradalmi propagandától elvonja. A számítás ördögien jó. A zsarnokság uralmának fentartására szolgáló bármily eszközt felhasznál. Előtte semmi sem szent! Mit neki az irt vagy iratlan jog?! Forgassátok végig a történelem lapjait, találni fogtok példát akárhányat. A nép dühének valamerre kifolyást kell engedni. Ott Nero és Diocletian korszaka. . . .

De a zsidóüldözésnek egy kellemetlen következménye van. Kivándorlásuk,

Nagyszerűen dicsőítették Amerikát, hogy mint igazán szabad állam, első szólalt fel az Oroszországban lefolyt zsidóüldözések ellen No, no! csak csinján bánjunk a tömjénnel. Az a nagy tiltakozás nem egyedül humanitásból, de részben számítás folytán is történt! Már az izraelita egy szabad országban, hol a műveltség is bizonyos fokon áll, mint oly zsarnok birodalomban, hol a kancsuka az iskola és a pálinka a hit!

Azonban, ha az óriási kiterjedésű Amerika sem nézi jó szemmel az olyan vendégeket, akik csak a pálinkaméréshez meg az uzoráskodáshoz értenek, mi fogadnók be őket?!

Legyünk óvatosak! Magyar vagyok és tudom mi a magyar egyik főerénye. Nemesszívűségénél csak vendégszeretete nagyobb. A vendégszeretet nálunk törvény; — de ez a szép törvény sokszor vesztünkre volt már. Nézzük a multat és okuljunk belőle a jövőre.

Én nem Istóczyt veszem példányképül. Mielőtt e sorok írásához fogtam, megkérdeztem a józan ész, a logikai következetességet és lelkiismeretemet. — Hogy mit felelt ez a három jó tanácsadó, azt majd megmondom más alkalommal. Itt most csak kérdést vetek fel. Feleljenek rá maguknak keresztény és zsidó honfitársaim lelkiismeretük szerint.

1) Ézszerü és igazságos volna-e ezer meg ezer idegen, talán munkakerülő egyént hazánkba befogadni, mikor ugyis a Székelyföldről és a Felvidékről oly számos család külföldre, Amerikába vándorol ki kereset hiányában?

2) Nem lesz-e zsidó polgártársaink kárára, veszélyére, talán végromlására, ha hivatlan hitrokonaik mellettük letelepedve, idegen, visszataszító szokásaikkal a zsidó-gyüleletet szítani fogják és a mérsékeltbb elemek felháborodására is őket szolgáltatnak?

Fontos két kérdés. Feleljetek!*)

Brunner József.

Barbarismus és humanismus.

„Cur turbulentam fecisti mihi aquem?“

A fővárosi egylet közgyűlésén egy ur, nem állhatván ellent benső ösztönének (mint a kaposváriak egynémelyike) azzal állt elő, hogy hát miért nem tesznek a zsidók „semmit“ üldözött hitfeleikért, vagy miért nem nyitja meg Rothschild a tárczáját? — Mellékesen mondva, ezen a kérdésen nem is igen lehetne megütközni, ha alapos volna, s így nem is árul el oly mérvű ellenszenvet az említett felekezeten, mint a kaposvári emberbarátok egynémelyikének, főként annak a nem tudom miféle pásztornak a nyilatkozata melyre még a főispán is azt mondta, hogy szégyenpir futja el arcát a miatt, hogy a somogyi megyeházban ilyet kell hallania.

Ámde a fönt említett „interpellatio“ teljesen üresfejű találgatás s nem azért, hogy azon urat itt megczáfoljam, mint inkább azon okból, nehogy találkozzék nemesebben gondolkozó ember is, aki ezt szintén okos- és alaposan felveteit kérdésnek vélje, legyen szabad itt néhány szóval megtoldanom azon választ, melyet egy izraelita képviselői tag azon urnak adott. Ugyanis azt mondta neki, hogy a zsidók nem szokták jótékonyságaikat dobra verni, s hogy már történt mégis valami a szerencsétlen orosz zsidók segélyezésére. Számos példát tudnék a mondottra felhozni, de ezuttal csak a mi községünk eme hitfelekezetére szoritkozom; pedig ugyan nem biztak ám meg azzal, hogy én itt kikürtöljem az ujságba azt, ami itt történt. De azon nézetből indulok ki, hogy részint a téves állítások és ferde nézetek megczáfolása, részint pedig a jó példa minél nagyobb és elterjedtebb ismertetése, mely kétségkívül utánzókra fog találni, ami szintén érdem, — utólagosan az illető körök és egyesek szives elnézését fogja számomra biztosítani.

A helybeli izr. hitközségnek az illető fővárosi bizottságtól beküldött gyűjtőiven csakhamar száz forint lön jegyvezve. Ha nem is sokat, de gyorsan adakoztak, mindenki tehetsége szerint, tiszta szívből. S ha minden község aránylag fog segédkezni nyújtani, akkor a hontalanok csakhamar gyarapodásnak indulnak, új szabad hazájukban, Amerikában s azon szorgalm és takarékoság mellett, mely sajátjuk, s a melyért a herék annyira gyűlölik és üldözik őket, ismét jólétnek fognak elébe nézni.

Mindenesetre magasztos jelenet az, midőn az orosházi hitközség siet az emberiség — ezen igazi fokmérője a műveltségnek — követelményeinek eleget tenni és az első közé sorakozni ott, ahol a bárbarság és egy galád politika végtelen nyomort és inséget hoz egy felekezetre, melytől

*) E cikket, mely a Zalából van átvéve, azért közöljük, mert keresztény tollából folyt s mert igen tárgyilagosan foglalkozik a kérdéssel. Reméljük, hogy lesznek t. olvasóink között olyanok, a kik e cikkben foglalt kérdésekre szintén tárgyilagosan és higgadtan fognak felelni. Szerk.

a vagyon- és véradót zsebregyüri, de a melyet kis számánál fogva oda lehet dobni a csöcseléknek martalékul, hogy addig is, míg az állati ösztöneit ott kielégíti, elfordítsa a nép figyelmét saját erőszakoskodó tetteitől. — Utánozni akarták a vaskanczellárt, — csak hogy nekik nem germánokkal, kik utóvégre mégis hamar átlátnak a szítán, hanem fagygyú és wutki fogyasztó csordával van dolguk, akik fölgyújtják a városokat, kieresztik a wutki-t s miután ebben fetrengtek, mint a sertés a pocsoljában, fényes nappal az utcán oly tetteket visznek végbe, a melyeket leirni is, — a szemérem tilt, s a milyenekre semmiféle bestialis vad nem képes. — Istenem, miféle emberek lehetnek ezek? Ebből is láthatni, hogy nem jó emberek még azok sem, akik ilyeneket olvasva, önmaguk előtt el nem pirulnak, midőn az ily nyomor előtt füleiket bedugják és a beléjük oltott, bennök hus és vérré vált gyüleletet le nem küzdhetik.

Hát olyan rettentő és szörnyű bennök az az irigység? Csak hogy, hál' Istennek, mindinkább ritkul ezek száma, s ha — amihez csak egy vagy két évtized kell — az izraeliták is egygyé forrnak e hazában, hogy csak a vallás és egyéb semmi, de semmi sem választja el őket a keresztényektől, mint ezt Francia-, Angol-, Olaszországban, Németalföldön, és az Egyesült-Államokban látjuk, akkor talán-talán, kihalva lesz a hámánok faja! Csak hogy ehez szükséges, hogy a magyar nép, mely különben ezer év előtt sem ismert faj- vagy felekezeti gyűlölködést, hajszát, — lépést tartson egyebekben is, az imént említett művelt nemzetekkel.

(Orosh. Közl.)

Bibliafejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

Ha a különbnél különb bibliafordításokat egymással összehasonlítva olvasgatjuk, azon meggyőződésre jutunk, hogy azok nem egyebek fordítási kísérleteknél. Értjük és már a változatosság kedvéért el is fogadjuk, ha az egyik író pl. e tételt: . . . כִּי מִשְׁחִיתִים אֲנַחְנוּ így magyartolja: mert mi elvesztjük . . . a másik pedig: mert mi leromboljuk, . . . a harmadik megint: mert mi lerontjuk . . . De mit mondjunk, ha שָׂפֵי יֵלֶךְ fordításaként olvassuk: Erre föl megy egy kopárra. Másutt megint: S felment egy hegyre; harmadik helyen pedig: S egyesegyedül ment el? Ilyen variációk bizony csak tapogatózások. Míg a bibliafordítól, mellőzve a héber régészetet, a népismét, csak a szónyomozás keretén belől mozognak, addig a bibliának java része ismeretlen fog maradni. Csak e két tudomány deritheti ki az óhéber család- és közéleti valamint gondolkodási módját is és ezeknek valamint a nyelvnek ismerete megbízható utmutatók a szentírás magyarázatában. Azonban ez irányban vajmi kevés történt ma! Fölötte csekély azon régészeti leletek száma, melyek a könyvek könyvének egynémely szakaszára világosságot vetnek, és a próféták fenkölt beszédeiben nem egy szótalány vár még a megfejtőre.

Mily nagyban mozdíthatják elő a régi emlékek a héber irodalom maradványainak érthetőségét, kiviláglik a következőből: Tegyük föl, hogy a כָּנָר szó csak egyszer fordulna elő a sz. írásban, mint minden ilyen szónál az értelmét sejtjenők ugyan, de megállapodásra nem igen juthatnánk; tegyük hozzá, hogy a talmud és a targumim sem adnának erre nézve kellő felvilágosítást, akkor a gallilaeusi tenger vagyis tó terelne bennünket a helyes utra. Ugyanis ezen tó Mózes IV. könyvében (34. r. 12.) יָם כְּנָר néven említettik. Egy pillantás a térképre, s meggyőződünk, hogy a kérdéses tó hárfaalakban terül el, mi sem természetesebb tehát, mint ama következtetés, hogy a כָּנָר szó nem jelenthet egyebet hárfanál. Egészen más lendületet vett volna az egész bibliafejtegetés, ha pl. a tizparancsolat köztáblái

korunkig fennmaradtak volna! Ez esetben a talmud valószínűleg kénytelen lett volna bevallani, hogy כַּתְּוֵי עֲבֵרֵיהֶם szó szerinti értelemben veendő, tudniillik, hogy a betűk az egyik s a mások felén is voltak bevésve s a szamechnál korántsem történt valami csoda, továbbá, hogy Mózes a bazaltkő hulladékaiból nem igen gazdagodhatott meg, tehát סל לך, valamint ושלח לך és לך לך is nem egyebek nyelvsajátságoknál. Ilyen s hasonló emlékek nemcsak az agadát, hanem a halachát is szűkebb mederbe szorították volna, de mint mondtuk, azoknak száma fölötté csekély. Judaea nem volt sem a pyramisek sem a sarcophagok országa. Azon nép, mely az emberiséget a monotheismussal boldogítja, a halhatatlanság tanát saját módja szerint fogta fel s halottjait a legegyszerűbben temette el. Az egyiptusok, görögök s rómaiak temetőhelyei mind megannyi tárházai ezen népek viseleteinek, fegyvereinek s házi-eszközeinek, sőt azt is tudjuk, hogy minő játékszereket adtak az egyiptusok gyermekeik kezébe. Izrael csak irodalma által örökíté meg magát; ez gyaníttatja ugyan hajdani műveltségének versenyképességet, de a talmud mondásával élve. „A hallás nem ér föl a látással.“ Innét van az, hogy a bibliában sokat, ami a mindennapi életre vonatkozik, épen nem értünk. Jesaiás 3. részében, több női disz s öltöny soroltatik föl, melyeket, egy-kettőt kivéve, megállapítani nem tudnak. Nem sokkal jobban járunk a zsoltároknak oly gyakran említett hangszerek értelmezésével; itt is, ott is a magyarázók combinatióinak s véleménykülönbségeinek igen tág tere nyílik.

Ujabb időben Judaea földén több érmet találtak, vagyis helyesebben méltattak figyelemre, mert már Du Rossi (szül. 1912.) is ismert ilyen érmet, csak hogy a rávert שד kezdőbetűket hibásan magyarázta, olvasván azokat שדקל-nak. A hirneves tudóst már azon körülmény is rávezethette volna tévedésére, hogy az érem egyik körülírata דקל ישראל-t tüntet fel, minélfogva az említett initialék Dávidra nem vonatkozhatnak. (I. Meor enojim 56. r.)

(Folyt. köv.)

Lapszemle.

A német zsidó felekezeti lapok gomba módjára szaporodnak hazánkban, mintha csak a „Bach-korszakban“ élnénk. Ujabbán Ungvárott látott egy ily hazafias orth. irányu lap napvilágot, mely az elvhű zsidóságérti harcz mellett még a hazai „gaonim“ képben és szellemben való megörökítését tűzte ki céljául. Az első szám R' Chaim Hirsch Manheimer, ungvári rabbi arczképét és életrajzát közli. Az utóbbi elég csodálatos módon azt is tartalmazza, hogy a rabbinak gondosan ápolt szakála van; úgy látszik az életiró gr. Zichy Jenő életrajzából vette ezt a passust, mert csak nem hihetjük, hogy az ungvári rabbi dandy módjára ápolná szakálát. De még abban is kételkedünk, hogy nevezett rabbi, mint elvhű orth. pap, tudomással birna arczképének közzétételéről. Alig ha úgy nem járt szegény, mint a hires סופר. Azt beszélnek ugyanis az utóbbiról, hogy a pozsonyi Samesz férjhez adandó leánya számára nem tudván előteremteni a hozományt, kiadta a hires rabbi arczképét s ennek elárusításával szerezte meg a szükséges pénzt. A rabbi erről értesülvén, magához hívatta a Sameszt s így szólt hozzá: Ha ön leánya számára hozományt akar előteremteni, akkor ne az én arczomat, hanem a magáét mosassa meg. — De még meggondolatlanul is cselekedett a szerkesztő, midőn a rabbit רבן של כל בני הגולה czimmal illette. Hát nem sejtette, hogy az orth. papok czimbitorlásért fogják beperelni? hisz mindegyikök azt hiszi, hogy e czim csak egyedül őt illeti meg.

*

Az „עברי אנכי“ czimű héber lap 31. száma egy magyarországi levelet közöl, melyben említés tétetik arról,

hogy a magyarhoni hitörök is gyűjtöttek az orosz zsidók számára — h a r m i n c z h a t forintot. A levél közlője igen találóan jegyzi meg, vajjon orth. testvéreink nem-e a világon létező לר צדיקים jelvényezése miatt készakarva nem adtak többet?

* * *

A Lembergben megjelenő „Israelit“ egész terjedelmében közli a „Schomer Israel“ óvását, melyet a lapunkban is fölemlített lebergi rabbi gyülekezet határozatai ellen az osztr. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fölterjesztett, hogy a községek autonomiáját sértő jogtalan határozatokat megsemmisítse és az elébe terjesztett szabályzatokat visszautasítsa.

LEVELEZÉSEK.

Pápán, 1882. május 15

Tisztelt szerkesztő ur!*)

Becsés lapjának 19. számában községünkről irt sorai az itteni orthodoxok között nagy visszatetszést szültek;**) hisz tudvalevő, hogy mi sem kellemetlenebb az emberre nézve, mint ha az igazságot nyíltan szemébe mondják és az orthodoxok, kik mindenben infallibiliseknek tartják magukat, egyáltalában nem képesek az igazságmondást eltűrni. Annál jobb hatást tettek igaz és őszinte szavai községünk intelligens és hazafias tagjaira, mert ön, mint e község szülöttje, nagyon hiven tolmácsolta érzületeinket. Való, hogy már beleuntunk a hosszúságos hiábavaló harczba s jóllehet rémület azokat a dolgokat nézni, mik községünkben e pap ittléte óta történnek, még sem érünk magunkban semmi kedvet a szünetelő harcz megújítására, mert jól tudjuk, hogy a butaság ellen még az istenek is hiába küzdenek.

Hová lesz községünk, ha ez még sokáig tart, ezt csak a jó isten tudja, mert míg másutt a községi intézmények a kor kívánalmai szerint folyton fejlesztetnek és tökélyesbítettnek, addig a mi szép intézményeink fokról-fokra sülyednek. Önnek szükségtelen elmondanom, mily magas polczon állottak egykoron a mi iskoláink, mily hazafias szellem uralkodott azokban. Dr. Steiner ur ugyan most is meg van elégedve iskoláinkkal s abban egyetértenek vele az orthodoxok mind. De én részemről határozottan tagadom, hogy abban az iskolában, hol egykoron a haza legjobb tanítói tanítottak, most is oly eredmények éretnének el, mint hajdanta. A mi iskolánk egészen német jellegűek, mert ott nehányat kivéve a tantárgyak németül adatnak elő, daczára annak, hogy gyermekeink legtöbbje németül nem is tud. Igaza van dr. Steiner urnak, hogy az iskola igen sokat tehet a magyarosítás érdekében, de igen sokat árthat is és én azt hiszem, hogy mindaddig míg iskoláinkban a magyar nyelvet csak mint tantárgyat fogják kezelni, addig az a legjobb tanerök mellett sem fognak azok céljának megfelelni.

Az igazság kedvéért nem késem megjegyezni, hogy tanítóink majd nem mind birják a magyar nyelvet; de mit tehetnek ők róla, ha a német igazgató megköti kezüket, úgy, hogy még a kifüggesztett órarendet sem képesek megtartani, mert ez csak mutatóványképen függ ott a falon, hogy a tanfelügyelő azt higyeje, hogy a szerint járnak el. Valjon tudja-e a tanfelügyelő, hogy ott egész más rendben és sokkal több órán át adatnak elő a tantárgyak, különösen a biblia németre való fordítása, arról nem szólhatunk.

De egyéb intézményeinkkel sem vagyunk szerencsésebbek. Községünknek, mint tudja, van egy igen szép, minden igényeknek megfelelő fürdőháza, melyet eddig a város polgársága felekezeti különbség nélkül látogatott. Jámbor papunk oly intézkedéseket tett az itt levő ritualis

*) Térszűke miatt elkésett. Szerk.

**) Nem is vártunk mást. Szerk.

fürdőre nézve, hogy bizonyos napokon más felekezeti fürdőhöz nem juthat; mi természetesebb tehát mint az, hogy már is egy új fürdőház építését tervezgetik és ha a terv valósul, biztos, hogy az eddig szépen jövedelmezett fürdőház értéket majd nem teljesen el fogja veszteni. De mit törődik mind ezekkel a mi istenfélő papunk, csak neki legyen bőviben minden, miatta a községi intézmények mind tönkre mehetnek, — isten dicsőségére.

Valjon mikor fogják a pápai zsidók belátni, hogy ezek az állapotok már tarthatatlanokká váltak, hogy itt kell valamit tenni, ha nem akarjuk, hogy utódaink átka kövessen bennünket a sirba. Iskolánk, istenitiszteletünk, szóval vallási és községi intézményeink mind várják a korszerűsítést, ha ezt meg nem tesszük, biztosak lehetünk benne, hogy nem sokára Tapolczafő és Noszlop fog velünk versenyezni. Adja Isten, hogy úgy ne legyen!

Magasi.

Pécsett, 1882. május 17.

Tisztelt szerkesztő ur!

Indítatva azon fájós érzélem által, hogy a magyar zsidóság az orosz végtelen szerencsétlenség iránt eddig tanusított részvétlensége miatt a közvélemény által kárhóztatik, bátorkodom ezen sorok közlését tiszteletteljesen kérni.

Nem tagadhatni, hogy ezen részvétlenség azon álláspontra vezetendő vissza, melyet e szomorú ügygyel szemben a budapesti hitközség foglalt el; ez ugyanakkor, mikor félre értett hazafiságból a solidaritást szegény orosz testvéreinktől megtagadta, nem tudhatta, hogy ama szivrázó jeleneteknek oly borzasztó folytatása leend és a művelt világ összműködése a beállt határtalan nyomor enyhítésére igényeit őreá is fogja kiterjeszteni, mely igények sokkal erősebbek lesznek, mint ama feslett elv, mely által pénzszekrényeit kimélhetni vélte. A másodrangu hitközségek azonban érezvén bár a Budapesten kiadott jelszó ridegségét, mégis a kezdeményezést szokásból onnan várván,*) erélyes tevékenység kifejtésére magukat elhatározni nem tudták és így igazolva látjuk bölcseink állítását עבירה גודרה עבירה.

Miután azonban fel nem tehetni, hogy az orosz anthropológok által Europa színe előtt, a XIX. század szegényére és az elfátyolozott humanitás mély lealázására előadott szomorú játék második felvonása következtében az általános segítségi műhöz kisebb nagyobb mérvben hozzá ne járulnának, illőnek tartom, hogy a részvét ezen tettlegesítése a többiek buzdítására és a magyar zsidó név becsületmentésére közzétéssék.

Ezen szempontból tehát bátorkodom a t. szerkesztőseget értesíteni, hogy hitközségünkben utóbbi időben, minden szép és nemesért buzgolkodó és buzdító jeles elnökünk dr. Grünhut Ignác ur kezdeményezésére és kitűnő főrabink dr. Kohut Sándor támogatása folytán a párisi „All. isr. univ.“ fiókintézete alakult, melynek százon felüli tagjai körülbelül 500 forintot fizetnek évenként tagdíjében és e gyászos ירידה napokban ugyanezen jeles férfiak buzdítására egy segélyezési bizottság alakult, melynek fáradozása folytán 1480 frt 50 kr. mint az eszközölt gyűjtés eredménye és a már előbb e célra szentelt összegekkel együtt összesen 1744 frt 70 kr a bécsi „All. isr.“-nak küldetett be.

Kiváló tisztelettel

Dr. Schulhof Adolf.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A „Széplrodalmi Csarnok“ jelen számból a fontos napi események szükségképi közlése miatt maradt ki.**

— **Kinevezés.** A vallás- és közoktatásügyi magyar miniszter dr. Kármán Mórt, az országos közoktatási tanács jegyzőjét, ezen tanács állandó tagjává kinevezvén, megengedte, hogy a tanácsjegyzői teendőkkel is ideiglenesen megbízattassék. Dr. Kármán Mór, hazánk legnagyobb paedagogusa, tudvalevőleg zsidó.

— **A szatmári kérvény.** Midőn e lapok 19. számában a szóban levő kérvényt fejtegetésünk tárgyává tettük, kimutattuk, hogy a bevándorlás megszorítását célzó törvényre nincsen szükség; a meglevő törvények eléggé gondoskodtak már arról, hogy hivatlanok egy könnyen meg ne telepedhessenek nálunk. Annál nagyobb örömközpontokra szolgál constatálni, hogy az országgyűlési kérvényi bizottság szintén ebben a véleményben van és a legközelebbi napokban a következő indítványt fogja a ház elé terjeszteni: Mondja ki a ház, hogy tekintettel a főnálló törvények rendelkezésére, törvényhozási intézkedés szükségét nem látja, azonban a közrendőri és egészségügyi szempontból szükségessé válható administratív intézkedésekre felhívja a kormány figyelmét.

— **Dux Adolf siremléke.** A napokban a nem rég elhalt író sirkövét volt alkalmunk látni, mely Kohn Károly ur fürdőutcai műtermében készül. A siremlék egy sziklán nyugvó szürke gránit gúla, melyen az elhaltnak saját kezűleg készített következő felirat olvasható: Meg nem semmisülnek, csak visszatérnek a mindenségbe azok, a kik léteztek. Dr. Dux Adolf, a Kisfaludi-társaság tagja, született 1822. oct. 25. megh. 1881. nov. 20. A siremlék egyszerűségében is remeke az ilyfajta műveknek.

— **Az oroszországi zsidóüldözések alkalmából XIII. Leó pápa** — miként egy mai keleti római távirat jelenti — encyklikát bocsátott ki, melyben a róm. kath. püspököknek rendeletileg meghagyja, hogy figyelmeztessék hiveiket a zsidók irányában felebaráti szeretetre és különösen örködjenek a fölött, nehogy a zsidóüldözésekben a katolikus egyház hivei is részt vegyenek. Ajánljuk azon böszénfai lelkész ur figyelmébe, ki a somogyi megyegyűlésen oly szépen tüntetett Istóczy mellett.

— **Bajáról** értesitenek bennünket, hogy az ottani izr. hitközség képviselő testülete a f. hó 10-én tartott ülésében 1000 forintot szavazott meg az Oroszországból kiűzött zsidók számára.

— **Küldöttség Wahrmann Mórnál.** A Budapest V. kerületi polgári kör hattagu küldöttsége azzal a kéréssel fordult ma Wahrmann Mórhoz, hogy a képviselőházban szólaljon fel az üldözött orosz zsidók érdekében. Wahrmann kijelentette, hogy miután ez ügyben sem határozati javaslat benyújtása, sem interpelláció nem volna helyén, legczélszerűbbnek tartja bevárni a szatmári kérvény tárgyalását, mely alkalommal a saját érzelmeinek a kör intenciójának megfelelő módon illetékes helyen érvényesíteni fogja befolyását.

— **Szarvason,** is, mint sok más helyen is, kiűzött az izraeliták között az egyenetlenkedés a vallási dolgok elintézése miatt. Ma már az othodoxok ott állanak — mert így hívják őket, kik a régi tantól nem akarnak eltérni s a korrallal haladni — hogy a nagy templom utcán egy csinos zsinagógát emeltek, melyet Pünkösdkor máj. 24-én nyitnak meg; mire nézve már nagyban folynak az előkészületek.

*) Pestről várni a kezdeményezést tudunkkal nem szokásos. A pesti község soha sem volt mérvadó a vidéki községekre nézve semmi nemű tekintetben, azért most sem kellett volna utána indulni. Szerk.